

Проте між жінками завжди панувала солідарність, взаємоповага, адже їх об'єднувало в таборах ГУЛАГу одне – боротьба проти радянської системи. Вони розуміли, що кожна із їхніх доль поглинула радянська репресивна машина, тож вони не мають права здатись, а у підтримці одна з одною вони знаходили силу та волю боротися далі, всупереч певним непорозумінням чи неприязні одна до одної через історичні обставини. Галина Коханська писала про стосунки з полячками: «Ми дійшли висновку, що в теперішніх обставинах повинні бути солідарними в боротьбі з нашим спільним ворогом» [6, с. 131].

Отже, за результатами роботи ми можемо стверджувати, що стосунки українок із представницями інших національностей у неволі є важливою сторінкою у вивченні історії українських в'язнів у концтаборах системи ГУЛАГ. В умовах політичного ув'язнення жінки різної етнічної й національної приналежності намагались демонструвати взаємодопомогу різного типу: матеріальну (їжа, одяг, турбота про здоров'я); морально-психологічну (емоційна підтримка); соціальну (солідарне материнство); безпекову (згуртованість, взаємне заступництво). Ці практики стали проявами нормативної жіночності (так звана «жіноча солідарність»), давали змогу жінкам спільно долати надзвичайні труднощі, збільшуючи шанси кожної з них на виживання в умовах антигуманного існування.

Джерела та література

1. Гошко-Кіт А. Жертви за незалежність. Львів: НВФ «Українські технології», 2009. 324 с.
2. Кісь О. Жіночий досвід Гулагу: стан досліджень та джерельні ресурси в українському контексті. *Український історичний журнал*. 2016. № 3. С. 125–138. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/129967>
3. Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти. Львів-Дрогобич: Коло, 2020. 300 с.
4. Матешук-Грицина Ірина (Орися). А ми лишилися людьми: спогади. Львів, 2011. 128 с.
5. Шліс В. Неділя у Воркуті. *Наше життя*. 1956. № 9. С. 6.
6. Коханська Г. З Україною в серці: спомини / ред. П. Й. Потічний, М. Посівнич. Торонто: Літопис УПА, 2008. 383 с.

Дьоміна Анастасія

Чернівецький Національний університет імені Юрія Федьковича

СТАЛІНСЬКА РЕПРЕСИВНА МАШИНА: ЧИ ДІЙСНО КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЗРАДИЛИ?

Ключові слова: Друга світова війна, депортація, кримські татари.

Keywords: World War II, deportation, Crimean Tatars.

Історія Криму багата і водночас складна й суперечлива. Крим зазнав культурних, етнічних, політичних впливів кількох цивілізаційних процесів. Саме тут переплелися долі багатьох племен і народів. Саме геополітичне розташування Криму завжди привертало до нього увагу сусідніх держав.

Мета роботи – показати специфіку висвітлення дослідниками причин депортації кримськотатарського народу; висвітлити причини того, чому саме керівниц-

тво Радянського Союзу надавало великого значення цьому регіону з міркувань військової стратегії та геополітики.

Джерела з теми демонструють, що кримські татари не були зрадниками, а стали жертвами жорстокого режиму [4]. Історичні дослідження свідчать, що це звинувачення було штучно сфабриковано радянським режимом. Також щодо економічних міркувань було наявне прагнення захопити родючі землі Криму та використовувати їх для потреб радянської економіки [1; 6; 7].

Характер Другої світової війни багато у чому визначався специфікою уявлень її провідних учасників про характер міжетнічних конфліктів та міжетнічної взаємодії. Такі уявлення формувалися у процесі державотворення, що найчастіше супроводжувалося збройними конфліктами з сусідніми країнами. Реалізація внутрішньо- та зовнішньополітичних завдань поліетнічними державами вимагала мобілізації представників різних етнічних груп, а часто і конфесій в інтересах владного центру. Друга світова війна породила масове винищення представників певних етнічних груп, депортації та переслідування за етнічною ознакою [5, с. 271].

У згадані вище роки кримськотатарський народ, як і багато інших, виявився заручником реалізації етнонаціональної політики провідними країнами, які брали участь у бойових діях. Аналіз характеру, причин цього явища сформував потужний науковий дискурс, на який вплинули уявлення про специфіку міжетнічних відносин напередодні та у роки війни. Актуальною історія кримського народу виявилася насамперед для українських учених в умовах зростання політизації етнічності та пошуку засобів розбудови громадянського суспільства в Україні. Через це аналіз сучасного наукового дискурсу про долю кримських татар у роки Другої світової війни видається важливим, оскільки такий дискурс перетворився на один з елементів протистояння у розв'язаній Росією гібридній війні. Потребує розуміння мотивація політичної поведінки різних верств кримськотатарського населення в роки війни. Безсумнівно, тема колабораціонізму має таке саме право на опрацювання, як і будь-яка інша [5, с. 275].

Однак вивчення цього питання навряд чи буде науково коректним поза взаємозалежним з'ясуванням питань про поразку Кримського фронту та труднощів розгортання партизанського руху в Криму, без глибоких соціально-політичних та психологічних причин, що зумовили колабораціонізм частини кримчан, зокрема кримських татар [3]. Важливою залишається й оцінка перспектив використання Кримського півострова для запланованої Сталіним війни проти Туреччини, а також обставини, що змусили відмовитися від цих планів [2].

Отже, важливо не припиняти публікувати та популяризувати публікації документів та матеріалів, присвячених депортації, проте також треба зосереджувати увагу на видання їх з англійським перекладом. Лише у такому разі це може сприяти поширенню у світі переконання, що депортація була геноцидом кримськотатарського народу. Визнання депортації геноцидом – справді важливий крок на шляху оцінки цієї трагедії. Формування контрдискурсів з історії кримських татар у роки Другої світової війни відображає процес інформаційного протистояння у розв'язаній Росією гібридній війні. Через це важливим видається дослідження усної історії, історії повсякденності з фіксуванням та аналізом спогадів учасників тих подій, зокрема представників кримськотатарського народу. Депортація

кримських татар – це трагічна подія, яка досі залишається суперечливою темою. Для того, щоб зрозуміти цю подію, важливо вивчити різні погляди та сформува-ти власну думку.

Джерела та література

1. Бекірова Г. Півстоліття опору: кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки). Нарис політичної історії. Київ: Критика, 2017. 260 с.
2. Бекирова Г. В. Ялте отдыхал товарищ Сталин и обратил внимание на крайнюю засоренность Крыма несоветски-настроенными людьми. *Голос Крима*. 2002. № 39. 459 с.
3. Джемилев М. Национально-освободительное движение крымских татар. *Кримські татари: Минуле і сучасність (До 50-річчя депортації кримськотатарського народу): матер. міжнар. наук. конф. (13–14 травня 1994 р.)*. Київ, 1995. С. 5–9.
4. Кримські татари: 1944–1994 рр.: Статті. Документи. Свідчення очевидців: суспільно-політична література / НАН України; Ін-т історії України; Хмельницький ін-т регіонального управління та права; редкол.: П. Т. Тронько (відп. ред.) та ін.; упоряд.: О. Г. Бажан, Ю. З. Данилюк. Київ: Рідний край, 1995. 544 с.
5. Лисенко О. Крим у період Другої світової війни. *Крим в історичних реаліях України*. Київ. 2004. С. 260–288.
6. Наберухін А. І. 1944 рік: детатаризація Криму. Київ: Видавництво «Академія», 2014. 448 с.
7. Ніколаєць Ю. Кримські татари у роки Другої світової війни: сучасний науковий дискурс. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2019. № 3–4 (99–100). С. 100–120.

Сорокіна Вікторія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЕГО-ДОКУМЕНТИ В СКЛАДІ АРХІВНО-КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ СПІВРОБІТНИКІВ КАРАЛЬНИХ ОРГАНІВ

Ключові слова: *его-документи, архівно-слідчі справи, каральні органи.*

Keywords: *egodocuments, archived investigation cases, penal authorities.*

Репресії 20–30-х років ХХ ст. на сучасному етапі залишаються актуальною проблемою як для українських істориків, так і для громадськості. Вивчення репресивно-каральної діяльності більшовицького режиму неможливе без дослідження архівно-слідчих справ репресованих. Важливе значення має їх складник – особисті матеріали підслідних, що можуть стати ключем для розуміння глибини репресивної політики радянського уряду. Оскільки такий вид документів є дзеркалом думок, особистих переживань арештованих, вони доповнюють картину становища людини як індивіда та об'єкта репресивної політики.

З огляду на сказане вище метою доповіді є огляд документів особистого походження (або его-документів), як складника джерельної бази репресій радянського режиму, зокрема проти самих представників каральних органів: це автобіографії чекістів, «листи до влади», останні слова чекістів – документи, які відображають особисту позицію арештованих працівників карального апарату.

Тема репресій є доволі вивченою в науковому середовищі. Основними дослідниками архівно-слідчого діловодства виступають О. Гранкіна, Р. Подкур,